

İÇİNDEKİLER

ANAYASAL TARİHÇE	»	06
1982 ANAYASASI GENEL ESASLAR	»	15
YASAMA	»	21
YÜRÜTME	»	35
YARGI	»	40
ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ	»	48
HÜKÜMET SİSTEMLERİ	»	49

İÇİNDEKİLER

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ VE TOPLU SÖZLEŞME HAKKI	»	50
TEMEL HAK VE ÖDEVLER	»	51
YETER SAYILARI	»	60
TBMM’NİN YÜRÜTTÜĞÜ İŞLEMLERİN NİTELİĞİ	»	61
TEMEL HAKLARIN TASNİFİ	»	62
SORULAR	»	64

Yarı Doğrudan Demokrasinin Araçları

Halk Oylaması

Yasaların halka sorulmasıdır.

Halk Vetosu

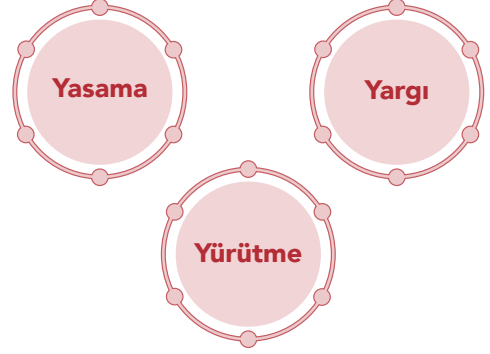
Meclis tarafından çıkarılan yasaların halk tarafından engellenmesi. Halk kendiliğinden harekete geçmektedirler.

Halk Girişimi

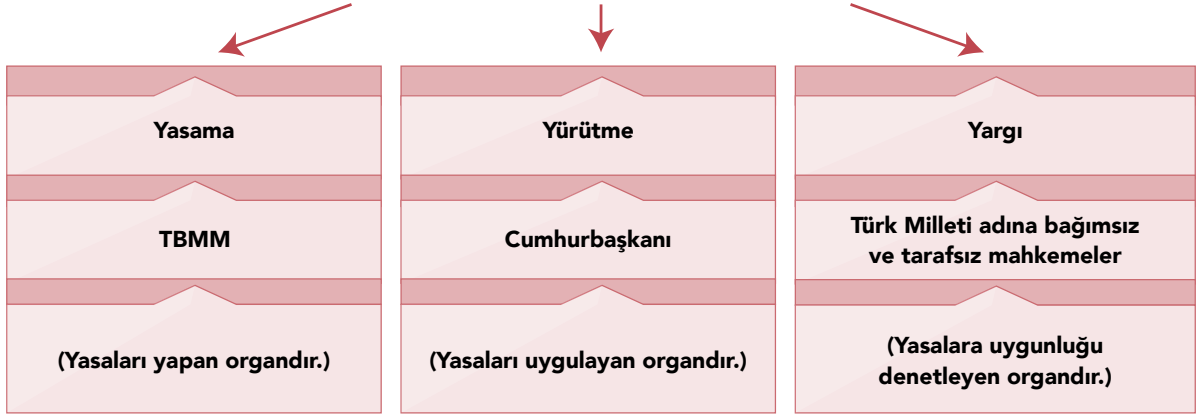
Halkın yasa hazırlayıp meclise sunarak kabul ettirmeye çalışmasıdır.

HÜKÜMET BİÇİMLERİ

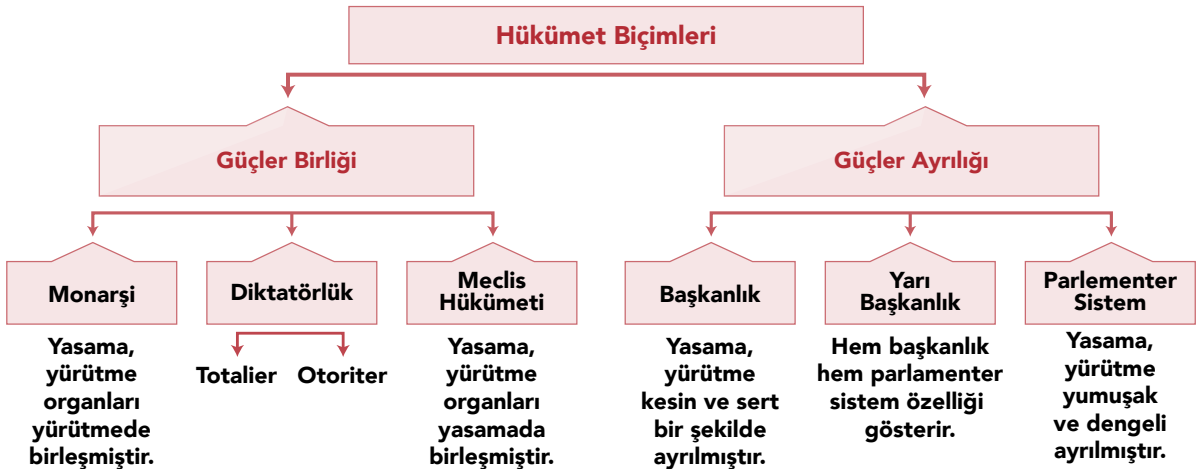
Devletin yönetim sistemini belirleyen kuvvetler:

1982 Anayasası'na Göre Devletin Organları

Hükümet Biçimleri

DİKKAT

Kural olarak idarenin her türlü eylem ve işlemi yargısal denetime tabidir.

Ancak bu kuralın bazı istisnaları vardır. Bu istisnaların bazıları Anayasayla, bazıları kanun ile kabul edilmiştir.

Anayasa ile yargısal denetim dışında bırakılan işler

- Yüksek Askerî Şura'nın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma işlemleri
- Hakimler savcılar kurulunun meslekten çıkarma dışındaki kararları
- Silahlı kuvvetler mensuplarına verilen disiplin cezaları
- Yüksek seçim kurulu kararları
- Sayıştay kararları
- Kamu görevlileri hakem kurulu kararları
- Milletlerarası antlaşmalar
- Yüksek hakem kurulu kararları
- Olağanüstü hâlde çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri
- Spor tahkim kurulu kararları

Kanunlar ile yargısal denetim dışında bırakılan işler

- Yargıtay başkanlar kurulu kararları
- Danıştay başkanlar kurulu kararları

DİKKAT

Her ne kadar sayıştay kararları anayasa ile yargı denetimi dışında bırakılmış olsa da bu kararlara karşı 3 tür başvuru mevcuttur. Ancak bu başvurular yine sayıştaya yapıldığı için yargı denetimi olarak değerlendirilmemektedir. Söz konusu başvurular ve süreleri:

1. Temyiz → 60 gün
2. Karar düzeltme → 15 gün
3. Yargılamanın yenilenmesi → 5 yıl

DİKKAT

Kamu görevlilerine verilen uyarma ve kınama cezaları 2010 anayasa değişikliği ile yargısal denetime açılmıştır.

DİKKAT

Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili işlemlere karşı yargı yolunun kapatılamayacağı isim belirtmek suretiyle açıkça anayasada yer almaktadır.

SEÇİMLER VE YÜKSEK SEÇİM KURULU (YSK)

İkeler;

Seçimlerin Serbestliği

- ▶ Seçimlerde vatandaşların oy kullanıp kullanmama konusunda serbest olması, herhangi bir baskı ve zorlamaya maruz kalmamasıdır.

NOT

Ancak bu kurala 1987 yılında anayasanın 175 maddesi ile şöyle bir istisna getirilmiştir.

Halkoymasına, milletvekili genel ve ara seçimlerine ve mahalli genel seçimlere iştirakîtemin için, kanunla para cezası dahil gerekli her türlü tedbir alınır.

Tek dereceli Seçim (1946 Seçimleri)

- ▶ Seçmenlerin kendi temsilcilerini araya başka seçmenler girmeden doğrudan seçebilmelerini öngören sistemdir.

Eşit oy

- ▶ Herkesin oyunun eşit ve bir oy olmasıdır.

Gizli oy

- ▶ Baskı ve zorlamaya maruz kalmaması için oy kullanan herkesin oyunu gizli kullanması

Açık sayım ve döküm (1950 Seçimleri)

- ▶ Herhangi bir şüphe veya şaibenin varlığını engellemek amacıyla oy sayımları ve dökümü açık yapılır.

Genel oy

Vatandaşlar herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın oy hakkına sahiptir. Ancak bu sınırlama kelimesi servet, cinsiyet, vergi gibi sınırlamalardır. Yoksa yaş, kısıtlılık gibi sebepler muhakkak ki sınırlama sebebi olacaktır. Her ne kadar genel oy ilkesi olsa da bunun bir takım istisnaları vardır. Yani bazı kimseler seçimlerde oy kullanamayacaktır.

Seçimlerde Oy Kullanamayanlar

- ▶ 18 yaşından küçükler
- ▶ Türk vatandaşı olmayanlar
- ▶ Askeri öğrenciler
- ▶ Silah altında bulunan er ve erbaşlar
- ▶ Taksirli suçlar hariç hükümlüler
- ▶ Sandık seçmen listesine kayıtlı olmayanlar

NOT

Taksirli suçlardan hüküm giyenlerin, tutukluların ve yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy kullanma hakkına sahip olduğu unutulmamalıdır.

Seçimler yargı organının gözetim ve denetiminde yapılır.

Bu hüküm ilk kez 1961 Anayasasıyla benimsenmiştir. Seçimin başlangıcından bitimine kadar her türlü yolsuzluk, şikayet, itiraz, inceleme ve kesin karara bağlama görevi ve seçim çevreleri ile bu seçim çevrelerinden çıkarılacak milletvekili sayısını belirleme yetkisi YSK'ya aittir. Kararları kesindir. Bu kararlar aleyhine başka bir mercie başvurulamaz. Yüksek seçim kurulu Anayasada yasama bölümünde düzenlenmiştir.

► YSK Üyeleri;

- 4 asıl 2 yedek > Yargıtay
3 asıl 2 yedek > Danıştay } 7 asıl ve 4 yedek üyeden oluşur.

Üyelerin görev süresi altı yıldır. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

→ YSK başkan ve başkanvekilini kendi üyeleri salt çoğunluk ve gizli oyla kendi aralarından seçmektedir.

- Seçim kanunlarında yapılacak değişiklikler yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içinde yapılacak seçimlerde uygulanamaz.
- Seçim kanunları temsilde adalet yönetiminde istikrar ilkelerini bağdaştırır.
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulması, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, işlemlerinin genel yönetim ve denetimi de milletvekili seçimlerinde uygulanan hükümlere göre olur.

EŞİTLİK İLKESİ

- Anayasamıza göre ırk, dil, din, cinsiyet farkı gözetilmeksizin kanunlar önünde herkesin eşit olmasıdır. Kanun önünde eşitlik ilkesi tüm yurttaşların her yönden, her zaman aynı tutulmaları zorunluluğunu içermez. Bir takım yurttaşların başka kurallara bağlı tutulmaları haklı bir nedene dayanmakta ise böyle bir durumda kanun önünde eşitlik ilkesine uyulmadığından söz edilemez.
- Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. (2004 değişikliği) Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. (2010 değişikliği ile eklendi)
- Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. (2010 değişikliği ile eklendi)
- Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.
- Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANDIRILMASI (Anayasa madde 13)

- Ancak kanunla sınırlandırılabilir (1961-1982)
- Sınırlama anayasanın sözüne ve ruhuna aykırı olamaz (1961-1982)
- Sınırlama sadece anayasada belirtilen özel sebeplere bağlı olarak yapılabilir. (1961-1982)
- Sınırlama hakkın özüne dokunamaz (Hakkın özüne dokunulamaması 1961 anayasasında mevcut iken 1982 anayasasında 2001 değişikliğidir. Ancak daha öncesinde de Anayasa Mahkemesi yargısal içtihatlarında yer almıştır)
- Sınırlama demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmalıdır (ilk kez 1982 anayasası ile düzenlenmiştir)
- Sınırlamalar laik Cumhuriyetin gereklerine (2001 değişikliği) ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz (2001 değişikliği)

Yasama Yetkisi

Kanun

- Teklif etmeye milletvekilleri yetkilidir.
- TBMM Başkanlığına sunulur.
- Komisyonlarda görüşüldükten sonra Başkanlığa gönderilen teklifler komisyon raporuyla birlikte genel kurula sunulur. Genel kurulda kanun teklifinin görüşülüp kabul edilebilmesi için toplantı ve karar yeter sayılarına uyulması gerekmektedir.
- **Toplantı Yeter Sayısı** Meclis üye tamsayının 1/3'ü (200)
- **Karar Yeter Sayısı** Toplantıya katılanların salt çoğunluğudur.
- **Asgari Karar Yeter Sayısı** Karar yeter sayısı üye tam sayının 1/4'ünün 1 fazlasından yani 151'den az olamaz.
- Genel kurulda kabul edilen teklifler KANUNLAŞIR ve yayınlanması için Cumhurbaşkanına gönderilir.
- Cumhurbaşkanı kabul edilen kanunları 15 gün içinde yayımlar veya aynı sürede geri gönderebilir.
- Cumhurbaşkanı kanunu geri gönderirse ve TBMM üye tamsayısının salt çoğunluğuyla aynen kabul ederse Cumhurbaşkanı yayımlamak zorundadır. TBMM kanunda yeni bir değişiklik yaparsa, Cumhurbaşkanı değiştirilen kanunu tekrardan meclise gönderebilir.
- Cumhurbaşkanı'nın kanunları kısmen geri gönderme yetkisi yoktur, kısmen dahi uygun bulmasa tamamını geri göndermek zorundadır. Ancak TBMM geri gönderilen metnin sadece uygun bulunmayan kısımlarını görüşebileceği gibi tamamını da görüşebilir.

- Kanunlar Resmî Gazete'de yayımlandıktan sonra yürürlük kazanırlar. Aksine bir hüküm yoksa kanunlar yayımlandıkları gün yürürlüğe girer.
- Cumhurbaşkanının kanunlar üzerindeki yetkisi "onama" değil "yayımlama"dır.
- TBMM Genel Kurulu tarafından reddedilen teklifler red tarihinden itibaren aynı yasama dönemi içinde 1 TAM YIL geçmeden yeniden verilemez.
- Bir yasama döneminde kanunlaşmayan teklifler KADÜK (hükümsüz) olur.

TBMM'nin Şekli Kanunla Kullandığı Yetkileri

- Genel ve özel af ilan etmek
- Uluslararası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak
- Para basılmasına karar vermek
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek

NOT

TBMM'nin şekli kanunla kullandığı yetkilerinin tamamı Anayasa Mahkemesi'nin denetimine tabidir.

DİKKAT

Kural olarak tüm kanunlar anayasa mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa mahkemesinin denetimine tabi olma kuralının tek istisnası anayasanın 174. maddesinde yer alan inkılap kanunlarıdır.

DİKKAT

Kural olarak Cumhurbaşkanı uygun bulmadığı kanunları geri gönderebilir. 1961 Anayasası Cumhurbaşkanınca geri gönderilemeyecek iki kanundan söz etmekte idi. Bunlar bütçe kanunu ile anayasanın değiştirilmesi hakkında kanunlar idi. 1982 Anayasası ise geri gönderilemeyecek tek kanun olarak BÜTÇE kanununu göstermektedir. O halde Anayasanın değiştirilmesine dair Kanunların geri gönderilebilmesi 1982 Anayasasının bir yeniliğidir.

Parlamento Kararları

TBMM' nin kanun dışındaki işlemleridir. 1982 Anayasası ve TBMM İçtüzüğünde bir çok parlamento kararı mevcuttur.

Bunların sınavlarda kullanılan birkaç örneğine değinecek olursak;

- ▶ İçtüzük yapma ve değiştirme
- ▶ Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ve üyeliğinin düşürülmesi,
- ▶ Bir bakanın Yüce Divan'a sevkı
- ▶ Seçimlerin yenilenmesi
- ▶ Meclis başkanını, başkanlık divanını ve komisyon üyelerini seçme
- ▶ Savaş ilanı, silahlı kuvvetlerin kullanılması
- ▶ Meclis denetim yolları

NOT

Kural olarak Parlamento Kararları Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi değildir.

İstisnaları;

- ▶ İçtüzük yapma ve değiştirme
- ▶ Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması
- ▶ Milletvekilliğinin düşürülmesi
- ▶ Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması ve Milletvekilliğinin düşürülmesi kararlarına karşı dokunulmazlığı kaldırılan, üyeliği düşürülen milletvekili ya da bir başka milletvekili 7 gün içinde Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Mahkeme ise bu kararı 15 gün içinde sonuçlandırır.

NOT

Kanunla yapılması öngörülen işlemler hiçbir şekilde parlamento kararı biçiminde yapılamaz ancak parlamento kararı şeklinde yapılacağı belirtilen işlemler kural olarak kanun biçiminde yapılabilir.

İstisnaları;

- ▶ İçtüzük yapma ve değiştirme
- ▶ Milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması
- ▶ Milletvekilliğinin düşürülmesi

İşlemleri münhasıran parlamento kararı biçiminde yapılmazdır.

TBMM'NİN BİLGİ EDİNME VE DENETİM YOLLARI

YAZILI SORU

- ▶ Yazılı soru, yazılı olarak en geç onbeş gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir.
- ▶ Soru önergesi sadece bir milletvekili tarafından imzalanır.
- ▶ Soru önergesi yazılı olarak verilir, yazılı olarak cevaplandırılır.
 - Başka bir kaynaktan kolayca öğrenilmesi mümkün olan konular.
 - Tek amacı istişare sağlamaktan ibaret olan konular
 - Özel hayata ilişkin sorular
- ▶ Anayasa'ya göre görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisi'nde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz.

GENEL GÖRÜŞME (1961)

- ▶ Toplumu ve Devlet faaliyetlerini ilgilendiren belli bir konunun, TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesidir.
- ▶ Genel Görüşme açılması, Siyasi Parti Grupları veya En az 20 milletvekilince istenebilir.

MECLİS ARAŞTIRMASI

- ▶ Belli bir konuda ve özel bir komisyon tarafından bilgi edinmek için yapılan incelemedir.
- ▶ Meclis Araştırmasını, Siyasi Parti Grupları veya En az 20 milletvekili isteyebilir.

MECLİS SORUŞTURMASI

Cezai Sorumluluk

- ▶ Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanların görevleriyle ilgili cezai sorumluluklarının araştırılmasıdır.
- ▶ Meclis soruşturması açılması, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle istenebilir.
- ▶ Meclis, önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soruşturma açılmasına karar verebilir.
- ▶ Soruşturma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin, güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasi parti için ayrı ayrı ad çekme suretiyle kurulacak onbeş kişilik bir komisyon tarafından soruşturma yapılır.
- ▶ Komisyon, soruşturma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soruşturmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.
- ▶ Rapor Başkanlığa verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağıtılır ve dağıtımından itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür.
- ▶ Yüce Divana sevk kararı Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla alınabilir.
- ▶ Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanır, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.
- ▶ Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanların görevde bulundukları sürede, görevleriyle ilgili işledikleri iddia edilen suçlar bakımından, görevleri bittikten sonra da meclis soruşturmasına ilişkin hükümler uygulanır.
- ▶ Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakanın görevi sona erer.

- Cumhurbaşkanlığına;
 - Siyasi parti grupları,
 - En son yapılan milletvekili genel seçiminde toplam geçerli oyların tek başına veya birlikte en az yüzde beşini almış olan siyasi partiler,
 - En az yüzbin seçmen aday gösterebilir.

DİKKAT

Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler grup kararıyla, diğer siyasi partiler ise tüzüklerinde gösterilen yetkili organlarının kararıyla Cumhurbaşkanlığına aday gösterebilirler.

DİKKAT

Adaylarla ilgili bilgi ve belgelerde eksiklik tespit edilmesi hâlinde, Yüksek Seçim Kurulunca, ilgili siyasi partilere eksikliklerin giderilmesi için beş günlük süre verilir. Eksiklikleri, verilen süre içinde gidermeyen siyasi partiler, aday göstermekten vazgeçmiş sayılır.

- Genel oyla yapılacak seçimde, geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday, Cumhurbaşkanı seçilir. İlk oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamayı izleyen ikinci Pazar günü ikinci oylama yapılır. Bu oylamaya, ilk oylamada en çok oy almış bulunan iki aday katılır ve geçerli oyların çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.

İkinci oylamaya katılmaya hak kazanan adaylardan birinin herhangi bir nedenle seçime katılmaması hâlinde; ikinci oylama, boşalan adaylığın birinci oylamadaki sıraya göre ikame edilmesi suretiyle yapılır.

Oylamalara tek adayla gidilmesi hâlinde, oylama referandum şeklinde yapılır. Geçerli oyların salt çoğunluğunu alan aday Cumhurbaşkanı seçilir. Oylamada, adayın geçerli oyların salt çoğunluğunu alamaması hâlinde seçim yenilenir ve kesin sonuçların ilânından sonra gelen kırkbeşinci günü takip eden ilk Pazar günü sadece Cumhurbaşkanı seçimi yapılır.

- Cumhurbaşkanının görev süresinin dolması veya seçimlerin yenilenmesine karar verilmesi ya da seçimlerin tamamlanamaması hâllerinde, yenisi göreve başlayıncaya kadar mevcut Cumhurbaşkanının görevi devam eder.
- Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sona erer.
- Cumhurbaşkanı seçiminin kesin sonuçları, Yüksek Seçim Kurulu tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Makamına bildirilir, kamuoyuna ilân edilir ve Resmî Gazetede yayımlanır. Seçilen Cumhurbaşkanı adına, Yüksek Seçim Kurulu tarafından Cumhurbaşkanı seçildiğine dair bir tutanak düzenlenir. Bu tutanak seçilen Cumhurbaşkanıya verilmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulur.

Seçilen Cumhurbaşkanı adına düzenlenen tutanak, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı veya Geçici Başkan tarafından verilir ve aynı birleşimde andıçme töreni yapılır. Bu birleşim, birlikte yapılan Cumhurbaşkanı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçiminin ardından Meclisin toplandığı ilk günü takip eden üç gün içinde gerçekleştirilir.

Cumhurbaşkanının ikinci oylamada seçilmesi veya sadece Cumhurbaşkanı seçiminin yapılması halinde andıçme töreni, seçim sonucunun kesinleşmesini takip eden üç gün içinde yapılır. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse derhal toplantıya çağrılır.

Cumhurbaşkanınca atanan Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Bakanlar atanmalarını takip eden gün andıçerler.

Cumhurbaşkanının Görev Yetkileri

- Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Yürütme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.
- Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder.
- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü Türkiye Büyük Millet Meclisinde açılış konuşmasını yapar.

- Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurulabilir.
- Başvuru evrakında herhangi bir eksiklik bulunması hâlinde, Mahkeme yazı işleri tarafından eksikliğin giderilmesi için başvuru veya varsa vekiline onbeş günü geçmemek üzere bir süre verilir ve geçerli bir mazereti olmaksızın bu sürede eksikliğin tamamlanmaması durumunda başvurunun reddine karar verileceği bildirilir.

NOT

Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul hâlinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır.

Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Ancak Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da Devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

Siyasi partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır, bireysel başvurular ise bölümlerce karara bağlanır.

Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, bireysel başvurularda duruşma yapılmasına karar verilebilir. Mahkeme ayrıca, gerekli gördüğü hâllerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir ve siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

DİKKAT

Anayasada düzenlenmeyip Anayasa Mahkemesinin içtihatlarında yer alan ve görev ve düzenleme alanına giren durumlar;

- İptali istenen normun iptal davası süresince yürürlüğünün durdurulması
- Eylemli içtüzük veya kanun konusunun düzenleyen bir parlamento kararının denetiminin yapılması

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. Tüm kararları gerekçelidir. Ancak iptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.

Anayasa Mahkemesi bir kanunun tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.

Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hâllerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.

İptal kararlarının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun kasarı veya teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

İptal kararları geriye yürümez.

Anayasa Mahkemesi kararları Resmî Gazetede hemen yayımlanır ve yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzelkişileri bağlar.

NOT

Anayasa değişikliklerinde halkoylaması, resmî Gazete’de yayımından itibaren 60 gün sonraki ilk pazar günü yapılır.

HÜKÜMET SİSTEMLERİ

BAŞKANLIK SİSTEMİ	Özellikleri	- Sert kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanır. - Yürütme yetkisi tek başlıdır. O yüzden yürütme yetkisi sadece, halk tarafından seçilen başkana aittir. - Yasama yetkisi senato-kongreye aittir. - Aynı kişiler aynı anda her iki organda görev alamazlar. - Başkan yasama organını feshedemezken, yasama organı da güvensizlik oyuyla başkanın görevine son veremez. - Yasama ve yürütme arasındaki ilişkilerde “kontrol ve denge” sistemi mevcuttur. Buna göre başkanın yasamanın bazı kanunlarını veto etme yetkisi varken, yasamanın da yürütmenin bazı işlemlerine ilişkin onama görevi vardır.
	Uygulanan Ülkeler	- ABD - Arjantin - Brezilya - Filipinler - Kolombiya - Kosta Rika - Peru - Şili - Uruguay
YARI BAŞKANLIK SİSTEMİ	Özellikleri	- Başkanlık sisteminde olduğu gibi sert bir kuvvetler ayrılığı yoktur. - Yürütme yetkisi iki başlıdır: Devlet başkanı ve hükümet - Devlet başkanının halk tarafından seçilmesi ve bazı anayasal yetkilere sahip olması bakımından başkanlık sistemine; başbakan ve bakanlar kurulunun varlığından dolayı parlamenter sisteme benzemektedir.
	Uygulanan Ülkeler	- Finlandiya - Fransa - Portekiz
PARLAMENTER SİSTEM	Özellikleri	- Yumuşak kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanır. - Yürütme yetkisi iki başlıdır: Devlet başkanı ve hükümet - Devlet başkanı yürütmenin sorumsuz kanadını, hükümet ise sorumlu kanadını oluşturur. - Yasama yetkisi parlamentoya aittir. - Aynı kişiler aynı anda her iki organda görev alabilir. - Yürütme yasamayı koşullar dahilinde feshedebilirken yasama da yürütmeyi güvensizlik oyuna dayanarak düşürebilir. - Hükümet yasamaya karşı sorumludur.
	Uygulanan Ülkeler	- Almanya - Danimarka - İngiltere - İtalya - Belçika - Hollanda - İsveç - Japonya - Kanada - Norveç - Yunanistan - Yeni Zelanda

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde **hâkim** kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir.

Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.

✓ Sürelî ve süresiz yayın hakkı

Sürelî veya süresiz yayın önceden **izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz**. Sürelî yayın çıkarabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunda belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir.

✓ Basın araçlarının korunması

Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve **müsadere edilemez** veya işletilmekten alıkonulamaz.

✓ Düzeltme ve cevap hakkı

Düzeltme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekip gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç **yedi gün** içerisinde karar verilir.

✓ Dernek kurma hürriyeti

Herkes, **önceden izin almaksızın** dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Dernek kurma hürriyeti ancak, kanunla sınırlanabilir. Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar. Anayasanın derneklere ilişkin hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.

✓ Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı

Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

✓ Mülkiyet hakkı

Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

✓ Hak arama hürriyeti

Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz.

4. TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün, Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla Anayasa Mahkemesinde açılacak iptal davalarıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) TBMM üyelerinin beşte birinin, TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün Anayasa'ya şekil bakımından aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilme süresi, İktüzük hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 30 gündür.
- B) Cumhurbaşkanının, TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün Anayasa'ya şekil bakımından aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilme süresi, İktüzük hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 60 gündür.
- C) TBMM üyelerinin beşte birinin, TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün Anayasa'ya esas bakımından aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilme süresi, İktüzük hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 30 gündür.
- D) TBMM Başkanlığının, TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün Anayasa'ya şekil bakımından aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilme süresi, İktüzük hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 60 gündür.
- E) TBMM'de en fazla üyeye sahip olan siyasi parti grubunun, TBMM İktüzüğü'nün bir hükmünün Anayasa'ya şekil bakımından aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine başvurabilme süresi, İktüzük hükmünün Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 10 gündür.

5. 1982 Anayasası'na göre, siyasal partilerin kapatılması ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Anayasa Mahkemesi, resen sürdüreceği inceleme sonunda, herhangi bir parti üyesinin eylemlerinden ötürü, bir siyasal partinin temelli kapatılmasına karar verebilir.
- B) Anayasa Mahkemesi, bir siyasal partinin kapatılmasına, üye tamsayısının salt çoğunluğuyla karar verebilir.
- C) Anayasa Mahkemesi, bir siyasal parti hakkında sadece temelli kapatma kararı verebilir.
- D) Anayasa Mahkemesi, bir siyasal partiyi temelli kapatmak yerine, o partinin bir süre seçimlere katılmasının yasaklanmasına da karar verebilir.
- E) Anayasa Mahkemesi, bir siyasal partinin tüzüğü'nün veya programının Anayasa'nın yasakladığı hususlara aykırı olması halinde, o partinin temelli kapatılmasına karar verebilir.

6. 1982 Anayasası'na göre, Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi, kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı günden itibaren en çok ne kadar süre için erteleyebilir?

- A) 3 ay B) 5 ay C) 6 ay D) 1 yıl E) 2 yıl

7. 1982 Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisinin Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na üye seçme konusunda yetkisi bulunmaktadır?

- A) Türkiye Adalet Akademisi
- B) Serbest avukatlar
- C) Üst düzey bürokratlar
- D) Yüksek Öğretim Kurulu
- E) TBMM

8. 1982 Anayasası'na göre aşağıdakilerden hangisi "suç ve cezalar" ilişkisi olarak belirtilen ilkeler arasında sayılmamıştır?

- A) Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.
- B) Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.
- C) Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.
- D) Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, mahkeme huzurunda sanık tarafından kabul edilmedikçe delil olarak kabul edilemez.
- E) Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz.

9. Anayasa mahkemesi genel kuruluyla ilgili olarak hangisi yanlıştır?

- A) Genel Kurul, Mahkemenin on beş üyesinden oluşur.
- B) Genel Kurul, Başkanın veya belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanır.
- C) İptal davalarına genel kurul bakar.
- D) İtiraz davalarına genel kurul bakar.
- E) Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bölümler bakar.

10. Cumhurbaşkanı tarafından Anayasa Mahkemesi raporlarının; Anayasa Mahkemesi'ne üye olarak seçilebilmesi için raportörün en az kaç yıl raportörlük görevini yapması gerekmektedir?

- A) 1 yıl
- B) 2 yıl
- C) 3 yıl
- D) 4 yıl
- E) 5 yıl

11. 1982 Anayasası'na göre siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

- A) Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından sadece kısmen yoksun bırakılmasına karar verebilir.
- B) Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin ilk yapılacak genel seçimlere katılmamasına karar verebilir.
- C) Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin genel başkanının siyasi yasaklı olmasına karar verebilir.
- D) Anayasa Mahkemesi, temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin milletvekillerinin meclis çalışmalarına katılmamasına karar verebilir.
- E) Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz.